

[B] **EEN BESLUITELOOS SPROOKJE. “BLOEIENDE AGATHA” VAN FRANK VANDE VEIRE**

Bloeiende Agatha is het romandebuut van essayist en cultuurfilosoof Frank Vande Veire. Hij geeft zijn boek twee motto's mee. Het ene is een vrij omvangrijk citaat van Paul Valéry: *“Quoi de plus inventif qu'une idée incarnée et envenimée dont l'aiguillon pousse la vie contre la vie hors de la vie? ... Une pensée qui torture un homme échappe aux conditions de la pensée; devient un autre, un parasite.”* Het andere is wat bevattelijker en werd ontleend aan Serge Gainsbourgs 'Je t'aime moi non plus': *“L'amour physique est sans issue.”* Daarmee is de toon gezet: in deze roman zullen eruditie en erotiek een kleine driehonderd bladzijden lang vechten om de aandacht van de lezer.

Het verhaal begint vrij zorgeloos. Ik-verteller Philippe ontmoet de vrouw die hij “Agatha” zal noemen voor het eerst tijdens een avondje op café, waar hij haar verlost van de opdringerige avances van twee onbeschofte toongangers. Van het een komt het ander, het startpunt van een op het eerste gezicht argeloze seksuele idylle. *No strings attached, no questions asked*, kortom: de klassieke libertijnse fantasie van een permanent beschikbaar seksueel genot zonder complicaties. Daar blijft het echter niet lang bij. In het tweede hoofdstuk komen Philippe en Agatha in de ban van een zekere Katja, die over Agatha praat als over “een sublieme uitvinding waarvan [Philippe] het patent had en waar, mits een verantwoordelijk beheer, enorm veel uit te halen viel”. Dat is het begin van een ménage à trois waarin Agatha steeds meer de rol van lijdend voorwerp krijgt. Onder Katja's impuls wordt Agatha het onderwerp van geësthetiseerde sm-rituelen. Later wordt Agatha ondergebracht in een mysterieus “instituut”, wellicht om haar nog meer tot “bloei” te brengen. De volgende halte is het bordeel, waar Agatha tegen wil en dank wordt ingezet als specialiste in anale seks. Nog later wordt haar geslacht met ringen en een hangslot verzegeld, de laatste stap voordat wordt overgegaan tot besnijdenis.

Meer gebeurt er niet; de personages hebben de schetsmatigheid van schaaakstukken, een buitenwereld lijkt niet te bestaan. En tegelijkertijd doet die beknopte samenvatting het boek geen recht. Er is meer aan de hand. *Bloeiende Agatha* lezen en wegzetten als een puur pornografische roman, houdt

weinig steek. Toegegeven, met zijn amper van een achtergrond voorziene protagonisten, soms horkerige dialogen en vorstelijke porties sadomasochistisch vertier heeft *Bloeiende Agatha* – onbewust? – een aantal kenmerken van het pornografische genre pur sang. Een vleugje Sade, een stevige knipoog naar *Histoire d'O* en, naarmate Agatha in steeds buitenissiger settings terecht komt (een klooster, echt?), de kitschporno van de jaren zeventig.

Toch moet er meer aan de hand zijn. Vanaf het begin wordt duidelijk dat de verteller post-factum verslag uitbrengt van Agatha's wedervaren. En meteen blijkt ook dat, welke ambitie de verteller ook had om Agatha “tot bloei” te brengen, hij daar niet ten volle in geslaagd is. Zijn solipsistische obsessie met Agatha hangt voor een groot deel samen met het besef van zijn eigen onvolkomenheid als man en minnaar. De fascinatie voor Agatha draagt bij aan zijn isolement. Zijn koele en berekenende pantser – hoezeer ook verpakt in hoogdravende, soms potsierlijke justifications – vertoont barsten waarin radeloosheid en deernis doorbreken over wat Agatha bij hem teweegbrengt. Agatha, haar lichaam en haar lust, gaan Philippes bevattingsvermogen te boven. Zinsneden als “ze blijft een geschenk dat te groot voor mij is” zijn niet van de lucht. En ook de machinaties van Katja gaan hem boven de pet, ondanks de aanvankelijk samenzweerderige sfeer tussen haar en Philippe.

Zijn pedante toon ten spijt kun je als lezer dus niet voorbij Philippes bijziende blik. Dit wordt al vrij vroeg duidelijk. De lang uitgesponnen scène waarin Agatha het onderwerp wordt van een meticulous geregisseerde sm-film wordt door Philippe dan wel met een rituele, sacrale betekenis bedacht, maar de lezer kan uit zijn relaas van de feiten slechts concluderen dat het resultaat edelkitsch is, op het karikaturale af. De schampere toon waarop Katja probeert een “kunstzinnige” director's cut van het materiaal in elkaar te flansen, doet een alarmlichtje knipperen: deze Philippe is in een avontuur beland waarop hij, alle wereldwijze pedanterie ten spijt, zelf amper een heldere blik heeft. In Philippes ogen, en alleen daar, blijft er iets overeind van de magie die dit moment zou moeten teweegbrengen. Liefde maakt blind: voor de buitenwacht is pijnlijk duidelijk dat het resultaat van deze strapatsen enkel middelmatig, nauwelijks commercieel uit te buiten vertier is geweest.

En daar komt het aan Valéry ontleende motto weer aan de orde. Doodringen tot de kern, de essentie van Agatha's verrukking, is de protagonist niet gegeven, en na de sessie in de filmstudio ben je je daarvan ook als lezer bewust. Door zijn cerebrale obsessie met dit vraagstuk raakt Philippe, willen of niet, het spoor bijster. Hoezeer Agatha ook gereduceerd lijkt te worden tot lijdend voorwerp, monddood gemaakt, verkracht en verminkt, er blijft in haar iets aanwezig waar geen Philippe of Katja bij kan. Het ijselijkste bewijs: het is Agatha zelf die om de ultieme verminking vraagt.

Naar het einde toe wordt ook de zinsnede van Gainsbourg op het schutblad akelig duidelijk. Het half gefluisterde, half gegromde “*L'amour physique est sans issue*” is een raadselachtige, opvallend duistere zinsnede in een lied dat toch als hymne van de vrije liefde geldt. De dreiging en het fatalisme die van dat ene zinnetje uitgaan, kruipen door dit expliciete citaat ook in Vande Veires boek. De lezer is gewaarschuwd: dit is een besluiteloos sprookje.

Een veeleisende leeservaring is *Bloeiende Agatha* sowieso. Sommige scènes zijn moeilijk om aan te zien, zoals scènes uit de films van Pasolini dat kunnen zijn, of uit *Irréversible* van Gaspar Noé of *Nymphomaniac* van Lars von Trier. Daarnaast moet je als lezer alle zeilen bij zetten om Philippe te volgen in de bizarre logica waarmee hij zijn en Katja's regie van Agatha's wedervaren probeert te verantwoorden. Zelden zoveel compassie gehad met een protagonist als met deze monddode, vernederde en verminkte Agatha. Maar als zij dan toch zulke macht heeft over de verteller, had een woord van haar dan niet volstaan om de hele opeenvolging van seksuele gruweldaden tegenover haar te stoppen? Het woord van Agatha blijft uit en dat maakt haar verhaal des te beklemmender. Maar dat maakt het tegelijk ook zo moeilijk om deze roman met een ferm eindoordeel te bedenken. Vande Veire gooit ons Agatha als een levend raadsel voor de voeten. Wat haar bezielt, weet alleen Agatha, en geen sterveling, geen lezer is het gegeven om haar te begripen. Onpeilbaar, ongrijpbaar.

MICHIEL LEEN

FRANK VANDE VEIRE, *Bloeiende Agatha*, het balanseer, Aalst, 2013, 285 p.